

nün proqramını bu gün əllərində tutmuş olan Müttəfiq dövlətlərin proqram dəyişikliklərini anladan əhvallardan deyildir. Bu, müzəffəriyyət və qələbələrindən mümkün mərtəbə böyük istifadələr qazanmaq, hər bəsnasında çəkmiş olduqları zərər və ziyanları mənfəətlə qaytarmaq və Almaniyani zərərsiz bir hala salmaq işlərilə məşğul olan Müttəfiqlərin əsgəri manevasıdır ki, qoşun hissələrinin istirahəti nöqtəyi-nəzərindən ittixaz edilməsinə [həyata keçirilməsinə] lüzum görülmüşdür.

Qafqaz cümhuriyyətləri üzərində “protektorat” təyin etmək və haqqi-himayənin kimə verilmək məsələsinin hələlik həll olunmadığını zənn edirik. Ümumiyyətlə, bunu demək olar ki, Müttəfiqlərin Qafqazda dolaşması əvvəlcə zənn olunduğu kimi Rusiyani diriltmək və əski hüdudları dairəsində yenidən bərqərar etmək niyyəti ilə olmayıb, bəlkə alman ayağı dəymiş olan yerlərdən alman nüfuzunu bilkülliyə [tamamilə] məhv etmək və bolşevikliyin yayılmasına bir hədd qoymaq qəsdilədir.

Haqqi-himayə məsələsi gələcək məsələlərdəndir. Mehmənnəvazlığı [qonaqpərvərliyi] ilə məşhur olan qafqazlılar və bəxusus Azərbaycan türk və islamı, rəftar və hərəkəti ibtidada [başlanğıcda] xeyirxahlığa dəlalət etməyən ingilisləri belə bir mehmana layiq olan hörmətlə qarşıladığı kimi, dost və xeyirxah olacaqlarını ümid etdiyimiz italyanları dəxi kamali-mehmənnəvazi ilə qəbul edəcəklərdir.

Vaxtilə istibdad və əsarət acılığını dadmış olan italyanlar bu istibdad və əsarət çəngindən yenidən can qurtarmış

olan azərbaycanlıların halını gözəlcə anlarlar, əlavə, türklük ilə italyanlar arasında qədim və yeni tarixlərdə bir o qədər dərin bir xüsumət [ədavət] və düşmənçilik olmadığını və bu gün italyanlar ilə Osmanlı türkləri arasında mövcud olan ülfət və məvəddəti [dostluğu] mülahizəyə alarsaq, italyanlardan mənfəətdən başqa bir zərər görməyəcəyimizi indidən qəviyyəni [möhkəm surətdə] ümid etmək olar.

İngilislərin getməyinə gəlincə, yuxarıda zikr etdiyimiz üzrə, bizdən, bizim adət [adətlər], əxlaq və rəftarımızdan doğru xəbərləri olmayan və düşmənlərimiz tərəfindən haqqımızda yalan-yalan xəbər və məlumat əxz etmiş [əldə etmiş] olan ingilislər ibtidayi-əmrə [işin əvvəlində] bizə bir qədər yan-yan baxmaq istədilərsə də, sonra bizimlə yaxından tanış olub da, məlumatlarının yalan və yanlış olduğunu dərk edib hər münasibət və müamillətlərini [rəftarlarını] dəyişdilər və bizim xeyirxahımız olmaqla, düşmənlərimizi başısağığı etdilər. Hökumətimizi təsdiq etmək, daxili işlərimizə qarışmamaq, bizi və bilümmum [bütünü] Zaqafqaziyanı bolşeviklər hücumundan qorumaq, Biçeraxov kazaklarını rədd etmək, Denikin və prjevalskilər qaragürhunu paytaxtımızdan çıxartmaq, Qarabağ məsələsində bizə kömək kimi rəftarlarla Azərbaycan türkləri arasında rəğbət qazandıqlarından, çıxıb getmələrinə heyifslənməmək qabil deyildir. İngilislərin burada olmağından biz istifadə edib də, yenidən təşkil etmiş olduğumuz dövlətimizin mövqeyini bərkitdik. Ümuri-mülkiyyə və əsgəriyyəyimizi [mülki və hərbi işlərimizi] qaydaya salıb gücləndik

və özümüzü düşmən hücumundan lazımcıncə və layiqi ilə müdafiə və mühafizə edə biləcəkdir bir hala gətirdik. Ümidvarıq ki, dostluqlarını intizar və arzu etdiyimiz italyanların vürudundan [gəlişindən] dəxi böyük-böyük istifadələr edib, hər bir nöqsanatımızı təkmilə [tamamlamağa] firsət bulacağız.

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Peştədən

Aprelin 20-sində Peştədən xəbər verirlər ki, Mərkəzi Şura çex, Romaniya və cənubi slav [yuqoslav] əsgərləri əleyhinə müdafiə müharibəsi elan etmişdir. Əhali Şuranın bu qərarını ruh yüksəkliyi ilə qarşılamışdır. Şura qərar qoymuşdur ki, hər cür sənəət [sənaye] dairələrində işləyən fəhlələrin nisfi [yarısı] silah altına gəlməlidir. Romaniyalıların hücumu inqilab dairələrində böyük həyəcana bəis olmuşdur. Hökumət buraxdığı dəvətnaməsində deyir ki, inqilabı böyük təhlükə təhdid etməkdədir. Ona görə bütün fəhlələr top güllələri hazırlamağa cəlb edilmişdirlər. Ehtiyat zabitlərinə və saldatlarına orduya mülhəq olmaq [qoşulmaq] əmri verilmişdir.

Lehistan sərhədi

Parisdə nəşr olunan “Jurnal” qəzetəsi xəbər verir ki, Lehistan [Polşa] işlərinə baxan komissiya Lehistanın şərq sərhədinin Baltik dənizindən başlayıb Brest-Litovsk, Rovno və Buq nəhrindən keçməsi təklifini qəbul etmişdir.

Romaniyalıların hücumu

Vyanadan xəbər verirlər ki, romaniyalıların hücumu münasibəti ilə Macarıstan Şurasının əhvalı xeyli fənallaşmışdır. Çox ola bilər ki, çex-slav və cənubi slav [yuqoslav] əsgərləri təzədən Karolyi hökuməti[ni] bərpa etməkdən ötrü Peştə üzərinə hücum etsinlər.

İngiltərə donanması

Fransa Hökumətinin dəvətinə görə iki İngiltərə donanması Fransaya varid olacaqdır [gələcəkdir]. Donanma tayfaları [matrosları] və zabitlər üçün məşğuliyyət məramnaməsi hazırlanmışdır. Zabitlər müharibə çöllərini, o cümlədən Reymsi gəzəcəklərdir. Bunların gəlməsi münasibətilə Fransa qəzetələrinin baş məqalələri İngiltərə donanmasını tərif edirlər.

Şerburqdan xəbər verirlər ki, bir zirehli, bir kruvazer [kreysər] və 8 müxrib [destroyer] gəmilərdən ibarət birinci İngiltərə donanması varid olmuşdur. Tirvittin komandası altında 5 kruvazer və 8 müxrib gəmilərdən ibarət ikinci İngiltərə donanması varid olmuşdur. Varid olanlar izdiham tərəfindən təbrik edilmişlərdir.

Lion - Vyanadan verilən məlumata nəzərən, Bolqariya almanlara qarşı qüvvə hazırlayır. Fransızlar bu şayiata bəvər etməyirlər [inanmayırlar].

Nauen - Litvadan və Liflandadan Almaniyaya qoşunlarının çıxarılacağı Almaniyada ümumən təqdir edilməkdədir. Bu qoşunlar Almaniyada daha [vacib] məsələlər üçün cəm edilirlər.

Nauen - “Tayms” qəzetəsinin məlumatına görə, Daniyanın [Danimarkanın] rəsmi nümayəndəsi Almaniyadan külli

yer almaq kimi Müttəfiqlərin təklifinə qarşı çıxmışlardır.

Lion - Bazeldən verilən məlumata nəzərən, Avstriya və Almaniya ittifaqı məsələsi artıq qaldırılmışdır. Avstriya bu ittifaqdan imtina edirmiş.

London - Sterlitamakın 33 ağaclığının admiral Kolçak dəstəsi düşmənlərə böyük zərbə endirmişdir. Onlardan külli pulemyot, top və ləvazimi-hərbi qənimət alınmışdır. Kolçak dəstəsi tərəfindən Stavropol işğal və orada külli qənimət alınmışdır və bir neçə bolşevik liderləri həbs edilmişlərdir. Deyirlər ki, bolşevik ordusunda intizam düşür. Üç bolşevik firqəsi [diviziyası] müharibə etməkdən imtina etdiklərindən, cəbhədən geriye dəvət edilmişlərdir. Vyatski kəndçiləri, Kama nəhri boyunca olan oblastların kəndçiləri Şura Hökuməti əleyhinə qiyam etmişlərdir.

Yekaterinodar - Helsingforsda [Helsinki] olan ingilis-fransız hərbi heyəti Petroqrad üzərinə yürüş edən qüvvəyə sərkeşik [başçılıq] edirlər. Qoşunlar ziyalı, müəllim, kəndli və şəhər əhalisindən ibarətdir. Finlanda iki firqə [diviziya] qoşun göndərmişdir.

Bolşeviklərin əndişəsi

“Priazovski kray” qəzetəsində bolşeviklərin zeyldəki [aşağıdakı] intibahnamələri [bəyanatı] dərc edilmişdir:

Düşmənlərin yeni təzyiqi

Müttəfiq quldurlar Rusiya Şurası üzərinə yeni çıxışa başlamışlardır. İngilis rədiyosunun məlumatına nəzərən, Çörçill vəkil edilmişdir ki, Şimali Rusiyada olub da bolşeviklər əleyhinə hərəkət edən qoşunlara müavinət etsin. Əlbəttə, bundan

o çıxır ki, Müttəfiqlər oraya yeni desant çıxaracaqlardır. Böyləliklə, müharibə davam edir. Mötədil quldur Vilson qeyri-mötədil ingilis-fransız quldurları tərəfindən məğlub edilmişdir. Təbii, Müttəfiqlərin ümdə ümidləri Kolçakdır. Kolçakın müvəffəqiyyəti Müttəfiq qarətçiləri cürətləndirdi. Sonra növbəti məsələ Finlandiyanın hücumudur. Xətrə [təhlükə] getdikcə artır. İnqilaba qarşı olan dəhşətli xətrə yalnız şərqdən deyildir. Murman cəbhəsində ingilislər yürüş edirlər. Şübhəsiz Finlandiyaya, Qırmızı Petroqrad üzərinə hücum etmək vəzifəsi mühəvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Biz bu xətrələrin qarşısına birliyimiz və cəsərimizlə çıxmalıyıq. Düşmənlərimiz ölüm halqasını bizim boynumuza taxmaq istəyirlər. Biz qüdrətimizlə bu cəlladları özümüzə uzaq etməliyiz.

- “Matin” qəzetəsi “Viktuar” qəzetəsindən işbu xəbəri iqtibas edir:

“Bizə yazırlar ki, Klemanso hökumət başına keçmişdir. O heç bir vaxt bolşeviklər qarşısında boyun əyməmişdir və zənn edirik ki, hər bir düvəli-müəzzəmə [böyük dövlət] bir neçə min könüllü verəcəkdir ki, Petroqrad işğal edilsin. Klemanso hal-hazırda Dördlər Şurasında işləyir. Ona görə də Parlaman cəlasələrində [iclaslarında] iştirak etməyir.

Şərqi Avropada bolşeviklərlə mübarizə etməkdən ötrü könüllü dəstələri düzəltmək üçün Parisdə hökumət namından [adından] əmrnamə sadir olmuşdur [yayılmışdır]. Ordunun istinadgahı Çexoslovakiya olacaqdır.”

- Omskdan “Royter” acentəliyinə xəbər verilir: Üç saatlıq dəhşətli mühari-

bədən sonra Kolçak dəstəsi İjevski işğal etmişdir. Qırmızı qoşunlar həyəcan içində qaçmışlardır. Sarapulda 25 min nəfər əsir tutulmuşdur. Bütün cəbhə boyu hücum davam edir. Qırmızı qoşunlar ricət edirlər [geri çəkirlər]. Qaliblərin qoşunları kilsə zəngləri ilə qarşılanmışdır. Tutulan xəbərlərdən anlaşılır ki, bolşeviklərin səfərbərliyi artıq müşkülata uğrayır. Cəbhə onlar qoşun cəm edirlər. Əsirlər bolşevik ordusunun intizamdan düşdüyünü təsdiq edirlər. Onların arasında əsgərlikdən qaçmaq vüsətləndir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Vaşinqton - Rusiya səfərxanası Parisdə olan Rusiya nümayəndələrinin Sülh Konferansına təqdim etdiyi layihəni elan etmişdir. Bu layihədə təklif edilir ki, Rusiya dövlətlərini federasyon əsası ilə qəbul etməli, bundan əlavə, camaat etibarına məzhər [nail] olan və demokratik üsul üzərinə təşkil edilmiş milli hökumətlər də təsdiq edilməlidir.

Paris - Müharibə məsuliyyəti məsələsinə baxan komissiya bütün məsuliyyəti Almaniyaya və Avstriyaya üzərinə qoymuşdur.

- Kopenhagendən xəbər verilir ki, Almaniyaya hökuməti fransız hökumətinə xəbər vermişdir ki, Almaniyaya sülh nümayəndələri Fransaya gəlməyə razıdır. Bu şərtlə ki, onlara mükəmməl azadlıq verilsin və sülh məsələsini müzakirə etməyə və Berlin ilə əlaqədə bulunmalarına müsaidə verilsin.

Paris - Almaniyaya hökuməti əsasən qət etmişdir ki, müahidəni [sazişi] imza et-

məkdən imtina etməsin. Fəqət təklif edilir ki, sülh danışıqına başlansın. Onlar Vilson şüarının ortalığa gəlməsinə Müttəfiqləri vadar etmək və o əsaslarla güzəşt etməyə hazırdırlar. Hərgah Hökumət və Milli İclas sülhü imza etməkdən imtina edərsə, o zaman rəyi-amma [referendum] müraciət ediləcəkdir.

Kopenhagen - Berlindən çəkilməmiş olan teleqramda denilir: Bu gün Almaniya alınan notada bildirilir ki, Almaniyaya Müttəfiqlərin şəraitini qəbul edir. Bu notada əlavə edilir: Almaniyaya hökuməti ümid edir ki, sülh müahidəsi [sazişi] layihəsi verildikdən sonra o barədə ətrafıca danışıq olacaqdır. Almaniyaya hökuməti tələb edir ki, Versalda Almaniyaya nümayəndələri hər cəhətdən təmin edilsinlər. Onlar teleqraf, telefonda istifadə edə bilsinlər və onlara Berlin ilə Almaniyaya hökuməti ilə əlaqədə bulunmağa müsaidə edilsin. Həman notada bu da əlavə edilir ki, Almaniyaya nümayəndələrinin Versaldan çıxmaları bir neçə günlüyə təxirə salınmışdır.

- 1901-ci ildə Bokser müahidəsi [sazişi] ilə Almaniya verilən haqdan və təzminatı-hərbiyyədən Almaniya vaz keçir və bu haqqını Çinə tərək edir. Arintində olan tamam əmlakından, tabyalar [redutlarda] təhkimatdan əl çəkir. Yalnız diplomasi müəssisə [diplomatiya qurumu] və konsulxana Almaniya əlində olmalıdır. Kiao-Çao müstəsna olduğu halda, Çinin sair yerlərində olan Almaniya əmlakı da Çinə tərək edilir. 1900-1901-ci illərdə Almaniya əlinə keçmiş astronomi şeylərini də Çinə verməyə razıdır.

- Görünür ki, Versalda olan alman

sülh nümayəndələri Berlinə övdət edərək [qayıdaraq] yalnız Versalda bir neçə nəfər bulunduracaqlardır. Onlar istefa verməyi, sülhü imza etməyə tərcih verəcəkdirlər. Alman nümayəndələrinin bir hissəsi böylə zənn edirlər ki, bəzi məsələlərdə güzəşt etmək mümkün olacaqdır. Fəqət bu danışıqlar hər halda iyun ayından tez qurtarmayacaqdır. Əvvəla, Almaniya hökuməti təklif edilən bu sülh müahidəsinə, təbdil edilməzsə [dəyişdirilməzsə], tərəfdar olmayacaq və istefa verəcəkdir. Sonradan təşkil ediləcək hökumət camaatın rızası olacağı təqdirdə müahidəni imza edə bilərdi. Fəqət bu da imkan xaricindədir. Müahidə Vilsonun 14 maddəli müahidəsinə müvafiqət etməlidir [uyğun gəlməlidir]. Ona görə də indiki sülhü qəbul etmək, qanunu xələldar etmək [pozmaq] deməkdir.

Versal müahidəsinə qarşı etiraz

Almaniyanın hər bir tərəfindən Versal müahidəsinə qarşı etirazlar gəlir. Berlin Əmələ Şurası iclasında Versal müahidəsinə etirazedicilər qərarlar çıxarmışlardı.

Nauen - Əcnəbi mətbuatı sülh müahidəsinin şəraitindən [sazişinin şərtlərindən] artıq dərəcə narazı qalmışlardı. Qəzetlər yeklisan olaraq [yekdilliklə] bəyan edirlər ki, bu sülh Avropada bir çox qovğaların qalxmasına bais olacaqdır və bütün cahanı xətrə [təhlükə] altına salaçaqdır və xətrə o dərəcədə vüsətlənəcəkdir ki, onun qarşısını heç bir vasitə ilə saxlamaq mümkün olmayacaqdır.

- “Curnal İtaliya”, “Korryere de Sera”

qəzetləri xəbər verirlər ki, Almaniya nümayəndələri bir qədər inaddan sonra nəhayət müahidəni imza etməyə məcbur olacaqlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Fransızlar bolşevik əleyhinə

Parisdən İstanbula teleqrafla xəbər verirlər ki, yekşənbə [bazar] günü Fransız Məclisi-Məbusanında 8 milyard 500 milyon frank miqdarında hökumətə kredit buraxılması məsələsi müzakirə edilirdi. Renodel təklif etmişdir ki, bu məbləğ 10 milyon endirilsin. Bu təklifdən sonra hökumət etibar məsələsini ortalığa qoymuş, 362 səs 131 səsə qarşı olaraq sosialistlərin təklifi rədd edilmişdir. İclasın axırında Xariciyyə nazirinin katibi Abrami hökumət namından məclisə zeylədəki [aşğıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“Fransız hökuməti qət etmişdir ki bolşeviklərə qarşı mübarizə edənlərə həqiqətən də müavinət etlən. O millətlərə müavinət ediləcəkdir ki, onlar bolşeviklərlə mübarizə edirlər. Fransız hökuməti silah, pul, əlbisə, ləvazimi-hərbi və hər növ ərzaqla müavinətdə bulunacaq. Bu işdə hökumət öz müttəfiqləri ilə birlikdə işləyir və onların rızası ilə iş görür.”

Katib bəyanat verdikdən sonra Pişon da ixtisarən izahat vermişdir.

Nəhayət, 411 səs 97 səsə qarşı olaraq hərbi kredit qəbul edilmişdir.

İstanbulun siyasi dairələrində bu rəyədərlər ki, hökumətə olunan etibar və kreditin qəbul edilməsi göstərir ki, Fransız hökumətinin mövqeyi möhkəmdir və

bolşeviklərə qarşı mübarizə işlərində əzmindən dönməmişdir. Silah, pul və sairə ilə müavinət ediləcəyi məsələsi İstanbula artıq təsir bağışlamışdır. Orada zənn edilir ki, yaxın zamanda Klemanso hökumət başına keçəcəkdir.

Amerikada bolşevizm

Parisdən xəbər verirlər ki, Xarici İşlər baş katibi Lansinq mətbuat banketində bir nitq irad edib [nitq söyləyib], bolşevizm təşviqatı ilə mübarizədə bulunmağın lazım olduğunu göstərmişdir. Lansinq izhar etmişdir ki, bolşeviklər Amerikada geniş bir surətdə təşviqat yapmaqdadırlar. Bir çox komitələr kəşf edilmişdir. Bu komitələrdə 13 minə qədər bolşevik və anarxist fəhlələr işləyirmiş. Bolşevik təşviqatının yuvası ələlumdə [başlıca olaraq] rus mühacirləri mərkəzindədir. Lansinqin dediyinə görə, Filadelfiyada, Sietlədə, Takomada və qeyri yerlərdə tətill etmək təşəbbüsü bolşeviklərin fəaliyyəti ilə əlaqədardır. Hökumət bu təşviqatı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün tədbirlər görməkdədir. Bu günlərdə Nyu-Yorkda Rus Kəndliləri Cəmiyyətinin şurası kəşf edilib, 198 kişi və 2 arvad həbsə alınmışdır. Rus və ingilis dillərində təşviqat mətbuatı tapılmışdır.

Krım

Sevastopolun müdafiəsi

Sevastopol gözəl surətdə möhkəmləşdirilmişdir. Ətraf tikanlı məftil ilə mühasirə edilmişdir. Nəinki cəbhədə, hətta arxada da bir çox top və pulemyot vardır. Aprelin 15-ində Sevastopol altında müharibə başlanıb, aprelin 16-sında Malaxov və İnkerman buxtası bolşeviklər tə-

rəfindən işğal edilmişdir. Fransızlar bolşevikləri top gülləsi ilə qarşılayıb geri çəkilməyə məcbur etmişlərdir. Küçələrin hamısı pulemyot atəşinə tutulub arxaya keçmək üçün mümaniət [maneçilik] göstərilməmişdir. Həman gün bolşeviklərə məxsus 1300 tüfəng tapılmışdır. Cəbhədə yunanlılarla Seneqal nişançıları müharibə edirlər. Fransızlar isə arxanı saxlayırlar. Fransızlar qərara almışlar ki, Sevastopolu bolşeviklərə verməsinlər. Çünki bolşeviklərin hökmfərmalığı [hökmranlığı] ilə almanlar tərəfindən İstanbul təhlükədə olar. Sevastopol banklarının qiymətli şeyləri ilə yüklənmiş olan “Kaql” zirehlisi lazım olduğu təqdirdə Novorossiyskə azim olmalıdır [yola düşməlidir]. Sevastopolda içməli suya artıq ehtiyac vardır. Əvvəlcə şəhərə İnkerman boğazından su gəlirdi. Odessadan köçürülmüş əsgərlərin hamısı Sevastopola gətirilmişdir.

Könüllü ordu komandanı və gürcülər

Könüllü ordu Baş komandanı Vayenni qruzinski yol [Hərbi Gürcüstan yolu] ilə getdiyi zaman körpülərdən birində Baş komandanın avtomobili gürcü qaraqolxanasına rast gəlmişdir. Baş komandan ilə edilən müsahibədə gürcülər izhar etmişlər ki, onlar Könüllü ordu ilə müharibə etmək niyyətində deyildirlər. Onların çörəyi yoxdur və öz hökumətlərinə də o qədər etibar etməyirlər. Müsahibənin axırında gürcü saldatları öz bədbəxt və kasıb hallarından şikayət edib, ailələrinə çörək verilməsini Baş komandan xahiş etmişlərdir. Baş komandan gürcülərin Vladıqafqaz şəhərinə gəlib taxıl almaları üçün icazə verilməsi əmrində bulunmuşdur.

HİNDİSTAN MÜSƏLMANLARININ YENİ BİR MÜXTİRƏSİ

“Tayms” qəzetəsinin 25 mart 1919 tarixli nüsxəsində dərc edilən Hindistan müsəlmanlarının yeni bir müxtirəsi [notası] bizim üçün bir az gecikmiş olmaqla bərabər, müxtirənin bəzi yerləri əhəmiyyətli olduğundan nəql edirik:

Müxtirəni [III] Ağa Xan, Əmir Əli və Abbas İsfahani həzrətləri imzalayıb, İngiltərə Xariciyyə naziri Balfur cənablarına təqdim edilmişdir.

Aşağıda imzaları bulunanlar aləmi-islamın məsaili-islamiyyəyə təəllüq edən əfkarını [islami məsələlərə dair fikirlərini] Sülh Konfransında islam mürəxxəsləri [nümayəndələri] bulunmaması həsəbi [səbəbi] ilə Hökuməti-Kraliyyənin [Krallıq Hökumətinin] nəzərgahında vəz eyləməyi [meydana qoymağı; izah etməyi] münasib görmüşlərdir.

Türkiyənin işğal edilən vilayətlərində və Ermənistanda Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] təminatı altında kəndi-kəndilərini idarə edəcək muxtariyyətlər təsisinə mütəəlliq [dair] təklifi hüsn-qəbul edirik. Fəqət bu məhəllərin [yerlərin] Osmanlı imperatorluğundan ayrılmasına bütün qüvvətimizlə etiraz edirik. Bu məsələyə aid dəlillərimiz hissiyyətə istinad etmiş deyildir. Bunlar Hökuməti-Kraliyyənin və Müttəfiqlər ilə müştərəklərinin [ortaqlarının] ciddiyyətlə nəzər-diqqətə almaları lazım gələn idari və inzibati əsaslara istinad etməkdədir.

Ümid edirik ki, yeni sülh Asiyada zühur edən iğtişaşdan və şü idarədən bilistifadə [istifadə etməklə] siyasəti-təməssülə [assimilyasiya siyasətinə] və iqtisadən təfəyyüzə [iqtisadi cəhətdən varlanmağa] çalışan iki imperatorluğun halına bənzəməyəcək, Qərbi və Orta Asiyanın bir surəti-müsəlimgərkənədə [əmin-amanlıq şəraitində] inkişafını təmin eyləyəcəkdir. Türkiyə kəndi hökumətinin idarəsi altında olaraq cahan müsəlmanları arasında haiz [malik] olduğu nüfuz ilə bir çox islam təbəyəyə malik olan İngiltərə ilə müttəfiqləri üçün böyük bir qüvvət mənbəyi olacağı haqqındakı qənaətimizi izharda tərəddüd eyləməyiz.

Anadolunun mülki və mali idarəsi ilə birlikdə məşhur bir ingilis Hindistan idarə məmuruna tövdi [tapşırmaq] üçün Türkiyənin hərbdən əvvəl vəqə olan təklifi qəbul edilmiş olsaydı, bu günə Qərbi Asiyada xeyli səlah və rahatlıq görülmüş olacaqdı. Türkiyəyə mərbut [bağlı] vilayətlərin hər nə şəkildə olursa olsun Türk imperatorluğundan ayrılması bir ədalətsizlik təsiri hüsula gətirəcəyindən qorxarız və hər halda yenidən təşkil ediləcək muxtariyyəti-idarələrin Osmanlı imperatorluğunun sifəti-mənəviyyəsi olan xilafətdən ayrılma[ma]sını bütün qüvvətimizlə tələb və surəti-ciddiyədə tələb eyləyirik.

Bu xüsusdakı tələbimiz əvvəla Qərbi Asiyanın sülh və müsəlimgətlə [əmin-amanlıqla] inkişafı haqqındakı arzumuza, saniyə [ikinci olaraq], Hökuməti-Kraliyyənin nüfusi-ümumiyyəsinin [ümumi əhalisinin] dörddə birini təşkil eyləyən islamın arzu və amali-məşruələrini [qanuni amallarını] mümkün olduğu qədər tətbiq etmək istədiyi haqqındakı qənaətimizə istinad etməkdədir. Sünni məzhəbinə, rəisi-hökumət xəlifə tərəfindən nəsb [təyin] edilsə, təbəəsi nəzərində

mövqeyi məşrudur [qanunidir] və əleyhində vəqə olacaq hər dürlü hərəkət qeyri-məşrudur [qeyri-qanunidir]. Xəlifənin əmri ona bir nüfuzi-mənəvi verər və mövqeyini təhkim eylər [möhkəmləndirər].

Şü imperatorluğunun zühurundan əvvəl Hindistan islam hökmdarlarının xəlifəyə müraciətlə, onun tərəfindən nəsb olunması bu səbəbdən naşi idi [irəli gəlirdi].

Binaəniyə, Sülh Konfransı yeni təşkil ediləcək muxtariyyəti-idarələrə üsulən rəisi-hökumətlər nəsb etmək səlahiyyətini xəlifəyə verdiyi təqdirdə, həm islamın hissiyyətinə riayət etmiş, həm də bu məmləkətlərin əhalisi beynində [arasında] sülh və sükunətin mühafizəsinə və bir surəti-müsəlimgərkənədə inkişafına qarşı təminat vermiş olacaqdır. Əksi-hal, yəni yeni təşkil edəcək idarələrin dövləti-Osmaniyyədən maddi və mənəvi ayrılıqları, fikrimizcə, daima qarışıqlığa mövcib [səbəb] olacaqdır.

Əgər Fələstində bir yəhudi hökuməti meydana çıxarılacaqsa, bunu yəhudi hökm-darın təhti-idarəsinə [idarəsi altına] vermək aləmi-islami pək ziyadə münfəil [qəzəbləndirəcək] və mütəəssir edəcəkdir. Qüdsə ehtiram ehkami-islamiyyə iqtizasından [islam ehkaminin zərurətlərindən] olmaqla bərabər, bu şəhər 14 əsrdən bəri islam asar və xatirəti [əsərləri və xatirələri] ilə doludur. Nüfusa [əhaliyə] gəlincə, Fələstin əhalisinin ancaq 7-dən 1-i yəhudidir.

Tarixcə müsbit [isbatlanmış] bir keyfiyyətdir ki, islam hökumətlərinin təhti-idarəsində bulunan yəhudilər Avropada kəndilərinə verilməyən bir çox müstəsna

müsaidələrə məzhər [nail] olmuşlar və islamla qayət dostanə bir surətdə yaşamışlardır.

Yeni Ermənistan hökumətinə gəlincə, bu hökumət[ə] ayrılacaq ərazi daxilində sakin olan [yaşayan] əsli-islamın [müsəlman əsillilərin] hüquqi-siyasiyyə və mədəniyyətlərinin və müəssəsəti-diniyyətlərinin [dini qurumlarının] mühafizəsinə və bilcümlə imtiyazlarda müsavi olmayan əhali ilə müsavi tutulmasını gərək Hökuməti-Kraliyyəsinə və gərək Sülh Konfransına bir dəfə daha izah və tələb və iddia eylədiyimizi bəyan eyləyirik.

DAĞISTAN ƏHVALI

Hökumət böhranı

Alınan məlumata görə, Dağıstan Cümhuriyyətində hökumət böhranı vücuda gəlmişdir. Ümumi tətillə görə hökumətlə Parlaman arasında mübahisə başlanıb, dərhal qəti-münasibata mübəddəl olmuşdur [münasibətlərin kəsilməsinə çevrilmişdir]. Hökumət böhranı gözlənilir.

* Təsdiq edilmiş xəbərlərə görə, Dağıstan Parlamanı, Hökumət rəisi Kotsevin istefasını qəbul etmişdir. Təzə Kabinə təşkili general [Mikayıl Maqomedoviç] Xəlilova həvalə edilmişdir. Bakıda olan Mallaçı-xana Dəmiryol, Poçt və Teleqraf Nəzarəti təklif edilmişdir. Kabinə təşkil edilib qurtarmaq üzrədir.

Şimali Qafqaziyada

Mayın 14-ündə Şimali Qafqaziyadan gəlmiş bir nəfər Şimali Qafqaziya haqqında maraqlı əhvalat nəql edir:

Torqovı istasyonu həqiqətdə kazaklar tərəfindən işğal edilmişdir. Bolşeviklərin əhvalı fəlakətlidir. Rostovun və Yekaterinodarın [Krasnodarın] təxliyə edilmələri xəbərləri yalan və əsilsizdirlər. Rostovu almaqdan ötrü müharibələr davam edir. Könüllü ordunun əhvalı əvvəlkindən yaxşıdır. Dəmiryol xətti düzəlib, Rostovdan Xasavyurta qədər hərəkət vardır. Ancaq Mozdokdan Kizlyara qədər dəmiryol xəttində hərəkət yoxdur. Burada bolşeviklər tərəfindən xarab edilən körpü təmir edilməkdədir. Tersk oblastında bolşevizm kökündən bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Əhalinin bolşevizm hökuməti zamanında keçirdiyi dəhşətlər hələ də yadındadır. Könüllü ordu arasında ən şiddətli nizam vardır. Böylə ki, bir cüzi təqsir üstə həтта [zabitləri qırbaqlayırlar. Xəbər verirlər ki, bu günlərdə Denikin bəzi] zabitlərlə Kizlyardan keçib general Kolçakla görüşməkdən ötrü nəməlum bir yol ilə Uralska tərəf azim olmuşdur [yollanmışdır]. Qroznı Könüllü ordu əlindədir. Mədənlərin hamısı işləməkdədir.

Mədən Sularında hal-hazırda bir çox Krım və Odessa qaçqınları cəm olmuşdur. Kuban oblastında həyat ucuzdur. Tersk oblastında isə bahalıqdır. Kizlyarda çörəyin girvənkəsi 8 manatdır, qənd, bəzzaziyyə malı yoxdur. Staro-Tereçninin bolşeviklər tərəfindən işğal edilməsi yalandır. Staro-Tereçni Könüllü ordu əlindədir.

- Bu axır vaxtlarda Denikin ordusunun halı fənalalmışdır. Əvvəldə görünən intizam şimdi yoxdur. Gecələr Denikin ordusu əfradı [əsgərləri] qarətçilik və təcavüz edirlər. Don və Kuban ordularının rabitəsi zəifdir. Könüllü ordu tərə-

findən Rostov şəhəri üzərinə 5 milyon manat təminat qoyulmuşdur. Şimali Qafqaziya ilə Gürcüstan arasında müxəbirə [rabitə] qətiyyəyən yoxdur. Vayenni qruzinski yol bağlanmışdır. Paroxodlar gürcü iskalələrinə [limanlarına] dəymədən Novorossiysk[dən] Batuma gedirlər. Xüsusi şəxsləri Batuma asanlıqla buraxmayırlar.

UNUDULMUŞ BİR HAQQ

Neçə vaxt bundan əvvəl möhtərəm Əhməd bəy Ağayevin İstanbulda tövqif edilib [tutulub] həbsə alındığını qəzetələr vasitəsilə xəbər aldığımızı qəzetələr az sonra onun həbsdən təxlişi [buraxılması] haqqında şayiələr nəşr olundusa [yayıldısa] da, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu xəbərin doğru olmadığını öyrəndik.

Əhməd bəy həbsdədir. Həтта alınan xəbərlərə görə, görüşmək üçün yanına gələnləri belə buraxmayırlar.

Əhməd bəyin kim olduğunu anlatmağa qalxışmaq zənn edirəm bicadır.

Əhməd bəyi tanımayan kim var? Onun vətəni və milləti uğrunda göstərdiyi fədakarlıqları kim bilməyir?

Əhməd bəyin gördüyü işləri, göstərdiyi yararlıqları düşündükcə, zənnimə böylə gəlir ki, millətin ümum əfradı [bütün fərdləri] kəndisinə qarşı qəlblərində dərin və səmimi məhəbbət bəsləməlidirlər. Çünki Əhməd bəy həbsə alınmış, kəndi ailə əfradını belə görüşmək üçün yanına buraxmayırlar. Bu, kəndisi üçün, kimin tərəfindən olursa olsun bir həqarət deyilmi? Bu həqarəti biz də hiss etməli deyilməyimiz?

Baxusus [xüsusilə] cavan cümhuriy-

yətimiz kəndi mürəxxəsi [nümayəndəsi] olan bir zata edilən bu təcavüzü hiss etməli deyilməyidi? Ya etdi isə, onu nə ilə göstərdi? Heç bir etiraz etdimi?

Zatən millətimizin böyük qüsurlarından biri də budur ki, kəndi fəal oğullarını təqdir etmək qabiliyyətinə malik deyildir. Bu, mənfi sifətlərimizin biridir. Bu həqiqət göz önündə ikən xalqımızdan bu dəfə dəxi heç bir xeyirxahanə təşəbbüs gözləməməlidir. Yəni buna bir dürlü alışı-mışı da. Böylə ki, hər kəs bu millətin yolunda bir fədakarlıq etməyə qalxırsa, o qabaqcadan kəndisinin təqdir edilməyəcəyini bilir.

Böylə, amma mətbuatımız damı böylə bir bəlaya girtirdir?

Bizə böylə gəlir ki, mətbuatımız Əhməd bəyin həbsi məsələsi ilə kəndi səhaifini [səhifələrini] həftələrlə doldurmalı idi. Bütün cahanın məsmusu olacaq qədər [bütün dünya tərəfindən eşidiləcək qədər] çığırıp, bağırıp, protestolar yazmalı idi. Ədib və mühərrirlərimiz protestolar etməli idilər. Çünki bununla bir tərəfdən kəndi vəzifeyi-insaniyyəimizi ifa etmiş olar[d]ıq, digər tərəfdən də bir millət olaraq yaşadığımızı və yaşamağa haqlı bulunduğumuzu göstərmiş olardıq. Fəqət məəttəəssüf, bu vəzifələrimizin heç birini ifa etmədik. Nə üçün? İştə bizi hey-rətdə qoyan məsələ də budur.

Qaf. Ayn.

“VPERYOD”UN RAZILAŞMAQ YOLU

Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] cümhuriyyələrinin beynlərində [aralarında] siyasi məsələlərlə bərabər, dəmiryol,

posta və teleqraf, gömrük, maliyyə, qaçqınlar və başqa məsələləri sülh yolu ilə həll etmək üçün təşkil edilmiş konfrans haqqında “Daşnak” firqəsinin “Vperiyod” qəzetəsi deyir ki:

“Azərbaycan və Ermənistan Xariciyyə Nazarətləri tərəfindən nəşr edilmiş notalarda məzkur [deyilən] Konfransda hüdud məsələlərinin də həll olunması xahiş edilir. Bu məsələnin həlli Ermənistan nazirinin sözlərinə görə, gələcəkdə cümhuriyyətlər istiqlalı yolunda iki tərəfin də birlikdə çalışmalarına pişəzvəqt [qabaqcadan] bir vəsilə ola bilər. Təati edilən [qarşılıqlı surətdə verilən] notalarda mücadiləyə səbəb olacaq məsələ dörd Qafqaz Cümhuriyyətləri Konfransına beşinci Qafqaz – Cənub-Qərb Cümhuriyyətinin də iştirakı təklifdir ki, bu beşinci cümhuriyyətin də mənafeyi Qafqaz cümhuriyyətləri mənafeyinə bağlı olduğundan, onun da Konfransda iştirakını Azərbaycan naziri lazım görür. Bu təklifə qarşı Ermənistan naziri etiraz edib, onun iştirakını qəbul etməməyir.”

Buradan “Vperiyod” qəzetəsi əskidən tutduqları yolu özünə rəvan görüb yorğalayır, “Ermənistan nazirinin nöqtəyi-nəzəri doğru olduğu insafcasına qəbul edilməlidir” – deyir. Əlbəttə, daşnak erməni naziri desin də, “Vperiyod” qəzetəsi tərəfindən doğru ədd [hesab] edilməsin!

Cənub-Qərb Hökuməti nümayəndəsinin Qafqaz Cümhuriyyətləri Konfransına iştirak etmələrinə qarşı Ermənistan nazirinin etirazı haqqında məzkur nazirinin nöqtəyi-nəzəri doğru olmasına əsas nə imiş? “Vperiyod” qəzetəsinin dediyinə görə, odur ki, Cənub-Qərb Cümhuriyyəsi türk acentələrinin yuvasıdır və məzkur

acentələr həməvəqt [həmişə] qaib etdiklərini geriye almaq fikrindədirlər və bu “Panislamizm” yuvasından ermənilər və gürcülərə qarşı fitnə etmək fikrindədirlər və böylə yuvaların ocağı Şərur və Naxçıvanda da varmış. Bunların Mavərayı-Qafqazda sülh-müsalimətə [əmin-amanlığa] qarşı böyük bir qorxu təşkil etdiklərindən, Konfransa dəvət edilmələri haqqında danışılmayıb, tezliklə onları dağıtmaq yolunu bulmalıdır.

Söylədiyimiz üzrə “Panislamizm” mikroblarını əskidən erməni mətbuatı kəndisi üçün müzəvvirliyə [yalançılığa, saxtakarlığa] bir vəsilə [yol] bulmuş və bunu olur-olmaz yerdə ortalığa atmağ[ın] insanıyyət və nəzakətə yaxışmaz bir şey olduğunu aşnalar düşünməyir. Zira, böylə mikroblarla başqalarını aldadıb kəndi işlərinə yol açmaq arzusundadırlar və böylə bir arzuya qarşı nəzakət, ləyaqət nə olduğunu kirvə mülahizə edə bilərmi?

Biz vperiyodlulara onu söyləyəcəyik ki, razılaşmaq arzusunda bulunan bir kimsə yolun alt-üstünə enməz, ibtida [əvvəla] kəndi doğru yolu ilə gedib, başqalarını da şu yola dəvət edər. Vəilla [yoxsa], mən başqalarını böylə laqırtılarla qandırıb kəndi arzuma nail ola biləcəyəm fikrini bəsləmək əbəsdir. Çün böylə sözləri şimdihə qədər biz çox eşitdik, imtahan etdik, qarşımızdakıların amalıni eyicə öyrəndik. Bundan sonra rəqiblərimizin böylə laqırtılarına uymayacağız. Burasını gözəl anlasınlar da, bizlərlə “razılaşmaq” istərlərsə, birinci, doğru fikir bəsləyib, doğru lisanla qonuşsunlar. Yoxsa, vücudu olmayan “Panislamizm” sözləri ilə bizi qarşılayıb da

razılaşmaq təklifində bulunmaq əbəsdir.

Panislamizm daşnakların iftirasıdır. Şərur və Naxçıvanda, aləmi-islamda böylə bir fikir yoxdur. Ermənilər kəndi həyatını kəndi arzusu üzrə qurmaq istədikləri kimi, Şərur və Naxçıvan da kəndi işlərini kəndiləri etmək istədikləri təbii olduğundan başqa, böylə bir arzuya əsas, daşnakların islam aləminə qarşı bəslədikləri sui-niyyətdir. Biçarə Şərur və naxçıvanlılar gün kimi aşkar bilirlər ki, kəndiləri üçün müstəqil bir hökumət sahibi olmayıb, ermənilər əlinə düşərlərsə, məhv olub gedəcəklər və bundan xilas olmaq üçün son nəfəslərinə qədər davranacaqları aşkardır.

Şərur və naxçıvanlıların böylə bir fəlakətdən xilas olmaları yolunda ciddü-cəhdlərinə hər bir vicdan sahibi insan yardımında bulunmaq insanıyyət naminə olan əməldir və islam aləminin də dini bir vəzifəsidir. Ermənilər anlaşımaq və razılaşmaq doğru arzu edirlərsə, kəndi mənfəətlərini bərpa etmək istədikləri kimi, başqalarının da nəflərini [xeyrini] düşünməlidirlər və yolun alt-üstünə enməyib, düz yol ilə sərbəst getməlidirlər.

Məhəmməd

EYİ BİR MƏQAM

Əsrlərdən bəri çar hökuməti-müstəbidəsinin ağır olan zənciri-mənhusu altında inləyən biz türk milləti, Allahül-həmd [Allaha şükür olsun], axır xilas olduq. Olduq, əvət, möhtərəm qarelər. Fəqət başımızın üstündə genə də qara buludlar dolanıb azadlıq günəşimizi tut-

maq istəyirlər. Ona görə hər bir vətən övladına lazımdır ki, çahar ətrafa [dörd tərəfə] artıq diqqətlə nəzər etsin. Hər yerdə ki, ləkə olduğunu gördü, həmin zamanda, həmin ləkəni tezcə silib yox etməyə çalışsın, böyüməsin. Böyüməyinin nəticəsi nə ola bildiyini möhtərəm Azərbaycan türk və islamlarına Mart faciəyi-əliməsi [kədərli Mart faciəsi] göstərdi. İkincisi isə əsgərlikdir. Vaxtımız bizdən artıq dərəcə tələb edir ki, həmin əsgərliyin millətimizə, vətənimizə, Quranımıza və hökumətimizə nə qədər faydası və savabı vardır; hər iki dünyamız hökuməti-islama kömək vermək, peyğəmbərə tabe olmaq, Xudavəndi-zışanın [şanı uca Allahın] ehkamını dinləmək, hər bir islam oğlu islama vacib və müstəhəqdır [lazımdır]. Necə ki, Xudavəndi-kərim Qurani-şərifində buyurur: “Ləqəd kanə ləküm fi Rəsulillahı usvətün həsənətün.” Yəni, siz müsəlmanlar gərək Rəsuli-Xudaya [Allahın Peyğəmbərinə] gözəl vəch ilə [gözəl surətdə] tabe olub, ona iqtida edib [onu özünüze nümunə götürüb], dini-islama kömək olasınız. Siz gərək cihad etməkdə ona tabe sabit və rasix [möhkəm] durasınız. “Limən kanə yərcullahə vəlyövməlxirə və zəkərallahə kəsirən.” Yəni, sizlərdən o şəxslər ki, Allah-taala rəhmətini və axirət günündə nicat tapmağı rica tutub, Allah-taalaya çox itaət və ibadət edər, gərək Rəsuli-Xudaya tabe olub onun kimi cihad etməkdə möhkəm dursun. Əvət, lazımdır əməl edək. Öz işimizdir. Hər kəs ki, öz işindən boyun qaçır, onun insan olmağa da haqqı yoxdur. Biz islam milləti gərək səy edək, iş bizimdir qəflət etməyə. Dörd ətrafa artıq diqqətlə baxaq. Tainki o müqəddəs bayrağımıza xainlər əl uzatmasın. O uca

bayrağımıza uzanan əl qurusun və dünyada türk övladı Azərbaycan qəhrəmanlarının adları baqi qalsın. Məhv olsun xainlərimiz, yaşasın o müqəddəs ayparalı bayrağımız deyib, xətmə-kəlam edirəm.

Siracəddin Mahmudov

MƏTBUAT

İtalyanların Azərbaycana gəlmələri münasibətilə

“Müsavat” firqəsi qəzetəsi olan “İstiqlal” yazır ki:

“Qafqaziya cümhuriyyətləri bu gün qarşılarında Avropanın qocalmış və əsr-didə [qədim] böyük bir ingilis millətini deyil, cavan və hürriyyəti-milliyəni eyicə təqdir etmiş bir milləti görməkdədir. Bu, italyanlardır.

İtaliya Avropada yeni dünyaya gəlmiş bir dövlət və italyanlar da milli bir intibaha yeni nail olmuş bir millətdir.

İtaliya təzyiq və təhəkküm altında qalmış, Prussiyanın 1871 hürriyyət müharibəsində öz hürriyyətini aldığı kimi, milli hürriyyətin qiymət və qüdsiyyətini dəxi Avropa millətlərinin hamısından daha ziyadə təqdir etmişdir.

İtaliya Qaribaldisi ilə milliyət qəhrəmanlığını bildi, Manin ilə də milli intibaha nail oldu.

Şübhəsiz ki, Qafqaziya cümhuriyyətlərinin də bu milli hürriyyətləri, milli istiqlalıyyətləri İtaliya tarixindəki vəqələri [hadisələri] təmsil edir.

Əvət, Azərbaycan da qaribaldisini bilir, milli və siyasi intibahının amil və müəssirlərini tanıyır.

İngilislər Azərbaycanda ən parlaq təsirlər aldılar. İtalyanlar isə ümumiyyətlə Qafqaziya millətlərinin və Azərbaycanın hüriyyəti-milliyətini və istiqlaliyyətini, öz tarixindəki milli intibah, milli hüriyyətlərin qiymət və qüdsiyyəti qədər şayanı-hörmət [hormətəlayiq] olduğunu daha eyi bilirlər.

İtalyanlar məhkumiyyəti tanımış bir millətdir. Bunun üçün də Azərbaycana qarşı səmimi bir millətin dostluğunu göstərəcəyinə etimadımız tamdır.

Bakıya gələn İtaliya heyəti-əsgəriyyəsinə qarşı Azərbaycan, İtaliya heyəti-əsgəriyyəsinə dostanə bir surətdə təbrik edərək, Azərbaycan hüquq və istiqlaliyyətinə İtaliyanın səmimiyyətlə diqqət və əhəmiyyət verəcəyinə ümidvar olduğunu elan eylər.”

Yenə həman qəzetə tətillə münasibətilə bir məqalə yazaraq, tətillərin ədəmi-müvəffəqiyyəti [müvəffəqiyyətsizliyi] və türk demokratiyasının əzmini qeydlə deyir ki:

“Əvət, onlar məğlubdurlar. Fəqət demokratiya və fəhlə məğlub deyil. Rusiyaçı müfəssidlərin [araqarışdıranların] tutduqları yol, başladıqları oyun məğlubdur.

Məğlub olan qurnazlıq, hiyləkarlıq, intriqaçılıqdır. Ağıllı-başlı və mənafeyini bilən səmimi rus demokratiyası üçün məğlubiyət yoxdur. Türk demokratiyası rus və yaxud başqa xristian demokratiyasının haqqərvəranə arzularına, hüriyyətpərvəranə əməllərinə [niyyətlərinə] qarşı getməmişdir, getməyəcəkdir də.

Çünki özünün sahib olduğu bir haqqı, nail olduğu bir hüriyyəti, öz cəhd və qeyrəti ilə əldə etdiyi bir şərəfi başqa

millətlərdə, başqa millətlərin demokratiyasında dəxi görmək istər, onları[n] dəxi kəndi dərəcəsinə olmasını arzu eylər.

Fəqət bu, Azərbaycan torpağında deyil, hər millətin və hər demokratiyanın öz vətəninə olmalı, öz məmləkət və vətəni daxilində bu haqqa, bu hüriyyətə istə-həqq kəsb etməlidir [haqq qazanmalıdır].

Azərbaycan torpağında isə hakim demokratiya bittəb [təbii olaraq] əksəriyyəti təşkil edən türk demokratiyası, türk millətidir.

Türk millətindən başqa rus və xristian demokratiyası üçün isə Azərbaycanda ancaq sülhpərvəranə bir həyat, dostanə bir münasibət, haqcuyanə bir rabitə bulunursa, buna qarşı türk demokratiyası dəxi dostluq əlini uzatmağa hazırdır. İştə bu üçüncü təcrübədir ki, təbiət və həqiqət hökmünü, nüfuzunu göstərir. Üçüncü dəfədir ki intriqaçılar məğlub olur. Bu məğlubiyət önündə türk demokratiyası əzimpərvər [əzmkar] Azərbaycan hökumətinin icraatına və ayrıca da firqənin müəssis [təsisçi] və banilərindən olan Baş vəkil [Baş nazir] Nəsim bəy Yusifbəyliyə təqdirlərimizi təqdim edərəkən, “İstiqlal”, bütün Azərbaycan dəxi yüksək səslə deyir:

Bir müzəffəriyyət daha!”

Tətillə münasibətilə Rus Milli Şurası mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Yedinaya Rossiya” qəzetəsi dəxi bir məqalə yazır və tətillərin bir saat belə ümumi olmayıb pozulduğunu qeydlə, səbəbindən bəhs edir və deyir ki:

“Hər şeydən əvvəl bu tətillə bolşeviklərin bir əqəbə (arxa) fəaliyyəti idi.”

Sonra bolşeviklərin Bakıda kök sal-

dıqlarını, menşevik, eser və sairələrinin bolşevikləşdiklərini və milyonlar sərf edildiyini, arada bir rus cahangir və mü-rəttiblərini müdafinə üçün qara irtica qarşısında “Müsavat”ın da bir qədər sollaşdığını və bu surətlə bolşeviklərə böyük bir ümid bəxş etdiyini, “Hümmət” firqəsindən bir zatın hökumət bəyannəməsində Hacı-Tərxan [Həştərxan] ilə mübadiləyi-əməval [mə mübadiləsi] haqqındakı maddəni təfsirlə, bu məsələni tezliklə qövldən feilə [sözdən işə] çıxarmağa çağırıldığını və nəhayət Xan Xoyski hökuməti ilə bolşeviklər arasında guya müzakirət vüqu bulması xüsusunda qəzətlərdə bir xəbər görüldüyünü təzkar edir [qeyd edir] və yazır ki:

“Bunların həpsi siyasi və taktik birər xəta olsaydı dərd yarı idi. Fəqət kim bizi təmin edər ki, gələcəkdə böylə xətalər baş verməyəcəkdir. Bolşeviklərlə “Müsavat” arasında ümumi bir şey var. O da maksimalizmdir. “Müsavat” milli, onlar isə sosial maksimalistdirlər. Müsavatçılar böylə güman edirlər ki, bolşeviklər Rusiyani dağıtmaqla onlara kömək edirlər. Odur ki, Savdepiyaya hüsn-təvəccöh göstərilər. Böyük firqənin böylə hüsn-təvəccöhü bir dəfə Azərbaycan əhalisini Mart hadisəsinə məruz qoydu. Kim bilir, bu tətillə fəqərəsində [hadisəsində] nə kimi fəlakətlər baş verəcəkdə. Şimdi dalbadal bomba və silah anbarları tutulduqdan sonra “Müsavat” görür ki, firqə və bütün Azərbaycan bolşeviklərdən nə gözləyə bilərmiş.”

Arzu edirdik ki, barı bu dəfə ibrət alınsın. Təşəkkür edirik, yaxşı məsləhətdir. Fəqət türk məsəlidir, “Avazın yaxşı gəlir, oxuduğun Quran ola.”

Görəsən “Yedinaya Rossiya”çılar nə vaxtdan bəri bizə böylə xeyirxah və dost olmuşlardır?

İTALİYA HEYƏTİ ŞƏHƏRİMİZDƏ

Srağagün mayın 16-sında səhər saat 8 radələrində İtaliya siyasi heyəti şahzadə Savoyski başda olmaq üzrə Tiflisdən şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Qatar mövqifə [stansiyaya] yetişdiyi vaxt Azərbaycan qoşunu hissələrindən mühafizət tərtib edilib, heyəti istiqbal etmək [qarşılamaq] üçün Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan mövqifdə hazır olmuşdur. Mövqif binası, ona yaxın küçələr Azərbaycan milli bayraqları ilə bəzənmişdi. Qatar mövqifə daxil olduqda şahzadə Savoyski vaqondan çıxıb mövqif komandanından bəratülqövlü [protokolu] qəbul etdikdən sonra Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan ona müraciətən zeyldəki [aşağıdakı] sözləri demişdir:

“Şahzadə həzrətləri! Azərbaycan Cümhuriyyəti və Hökuməti tərəfindən zati-alilərinə təbrik etməyə mənə icazə veriniz. Sizin bu gün paytaxtımıza varid olmanızı bizə dost olan bir dövlət nümayəndəsi olduğunuzdan dolayı təbrik edir və xoş gəldiniz deyirəm.”

Şahzadə təbrik cavabında kəndi təşəkküratını izhar ilə mühafizə dəstələrini nəzərdən keçirmiş və Xariciyyə naziri müavininə müraciətən, onun bu dərəcə hüsn-qəbul və ehtirama məzhər [nail] olduğundan son dərəcə məmnun olmasını Azərbaycan Hökumətinə yetirməyi rica və təmənnə etmişdir.

Dünən şahzadə həzrətləri öz məiy-yəti ilə bərabər Rəisi-vükəla və Daxiliyyə naziri və müavini Nəsim bəy Yusifbəyli və general [Sadiq bəy] Ağabəyov, Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan, Məclisi-Məbusan rəisi doktor Həsən bəy Ağayev və Bakı qubernatoru Rəşid bəy Axundzadəni ziyarət edərək kəndi səmi-miyyətini izhar ilə [bildirməklə] və son dərəcə məsrur [şad] olduğunu bəyan etmişdir. Zikr olunan hökumət nümayəndələri dəxi öz növbələrində həman gün şahzadəni ziyarətlə hökumət namından [adından] izhari-məmnuniyyət etmişlərdir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Axır vaxtlarda bir çox məhəlli müəs-sisədarlardan [yerli şirkət sahiblərindən] Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən şəhər konkalarını işlətmək üçün onlara icarəyə vermək barəsində təşəbbüsatda bulunmuşlardır.

Bələdiyyə rəisi bir komisiyon təşkil edib işbu işin müzakirəsini həman komisiyona həvalə etmişdi. Komisiyon Bələdiyyə İdarəsi üzvü Kərimovun sədarəti altında müşavirə yaparaq qət etmişdir ki, əldə etdikləri məlumatı Bələdiyyə İdarəsi iclasına təqdim etsin.

- Bələdiyyə İdarəsi rəisi İlyuşkin tərəfindən müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə etmək üçün xüsusi bir komissiya təşkil edilmişdir.

Mikoyanın qaçması

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] tə-

tili-ümumi vaxtında onun lehinə təbli-ğatda bulunub və müfəttinə [fitnəkar] hərəkətdə müttəhim və məhbus edilmiş olan məşhur bolşevik Mikoyan srağagün Bakı Mərkəzi Həbsxanasından qaçmışdır. Onun qaçmasında həbsxana müdiri müavini Bayrambəyov müqəssir hesab edilərək həbsə alınmışdır.

Teleqraflara sansür təyini

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinə və ondan xaricə göndərilən bütün teleqraflara sansür [senzura] təyin edildiyindən, bütün polis idarələri qubernator vasitəsilə ancaq Daxiliyyə nazirinə müraciətlə ondan icazə almaqla teleqraflar göndərə bilərlər.

Məhbusların azad edilməsi

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] həbs edilmiş olan bolşeviklərin 33 nəfəri bu günlərdə azad edilmiş, qalanı 10 nəfəri isə hələ həbsxanada saxlanmaqdadırlar. Azad edilənlər cümləsində məşhur bolşevik Kamran Ağazadə dəxi vardır. Məhbuslardan bir çoxu Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından sürgün edilmişdirlər.

Müəllimlər ictiması

Yekşənbə [bazar] günü 18 mayıs axşam saat 5-də Bakı şəhərinin 9-cu Türk məktəbində müsəlman müəllimlərinin ümumi ictiması [yığıncığı] olacaqdır. Li-həzə [buna görə] idarə hamı müəllim və müəllimələrin təşrif gətirmələrini rica etməklə və vəqti-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] hazır olmadıqları halda saat 6-da iclas qanuni hesab olduğunu

ixtar edir [xəbər verir].

Məsaili-cariyyə [cari məsələlər]:

1) Məclisi-Məbusanda məvaciblərin artması xüsusunda;

2) Nümayəndələr iclasında müntə-xəb [seçilmiş] yeni idarə əzasının [üzvlərinin] siyahısı təqdimi və təsdiqi və başqaları barəsində.

AZƏRBAYCANDA

Quba Şəhər xəstəxanası

Qubada türklər tərəfindən təşkil edilmiş olan Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti və xəstəxana Quba Şəhər xəstəxanasına mübəddəl edilmişdir [çevrilmişdir].

Dağıstandan gəlmək şərtləri

Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən Quba qəza qaimməqamına [qəza rəisinə] Dağıstandan Azərbaycan Cümhuriyyətinə gəlmək üçün lazım olan təlimat göndərilmişdir. Həmin təlimata görə, Azərbaycana gəlmək istəyənlər Dağıstandakı Azərbaycan Hökuməti vəkili və həmçinin Bakıdakı Dağıstan Hökuməti vəkilindən şəhadətnamələr almalıdırlar. Quba qəza qaimməqamı Dağıstandan gələn sərnişinlərin böylə şəhadətnamələri olub-olmadığını ciddi surətdə təftiş və təhqiq etməkdən ötrü tədbirlər ittixaz etməlidir [tədbirlər görməlidir].

Salyan Şəhər İdarəsində

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Salyan Şəhər İdarəsinin istədiyi maaş qlasnların əksəri tərəfindən deyil, qeyri-qanuni olduğun-

dan, verilməyəcəkdir. Bundan ötrü Nəzarətə [Nazirliyə] lazımı məlumat və sənədlər təqdim etməyə ehtiyac vardır.

Yüzbaşidan şikayət

Dəvəçi uçastoku Sumaqlı qəryəsinin [kəndinin] əhli Mirbaba Həsən oğlu həman kəndin yüzbaşısı Muxtar Əfəndiyevdən şikayətlə məlum etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] yüzbaşı cürbəcür vəsitələrlə ondan 7 min rublə rüşvət almış və heç bir müavinətdə bulunmamışdır.

Əsliyə tutulması

Göyçay qəza qaimməqamı qubernatoru məlum etmişdir ki, Sağırılı mövqifində [stansiyasında] olan bufet sahibi Məhəmməd Rüstəmbəyov İrana gizli surətdə əsliyə [silah] göndəriləkdə müttəhim olaraq həbs, əsliyə isə zəbt edilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

Zaqafqaziya Darülfünunu

Zaqafqaziya Darülfünununun [Universitetinin] professorları şurasının mayın 11-ində vaqə olan iclasında Darülfünunun Bakıya köçürülməsi əksəriyyətirəy [səs çoxluğu] ilə rədd edilmişdir. Eyni zamanda vücuda gələn şərait mövcubincə [şəraitə əsasən], gələcək tədris ili üçün təminat olmadığını etirafı, Darülfünunun gələcəkdə Tiflisdə qalması üçün tədbirlər görülməsi qərara alınmışdır.

General Tomsonun əzimi [gedişi]

Keçən gün səhər saat 5-də general Tomson öz ərkani [qarargahı] ilə bərabər

Batum tərqi [yolu] ilə Londona yola düşmüşdür. General Tomsonu Batumda zi-rehli gözləyir.

ERMƏNİSTANDA

- Sarıqamış dəmiryolunun vəkili Gürcüstanda olan erməni dəmiryol acentinə teleqrafla bildirmişdir ki, İngilis Komandanlığı mayın 2-sində saat 12-də Arpaçay-Sarıqamış dəmiryolunun ixtiyarını Ermənistan hökumətinə [vermişdir].

- Erməni dəmiryollarının naçalniki Gürcüstan nümayəndəsinə xəbər vermişdir ki, may ayının 4-ündən etibarən Qars dəmiryolu işləməyə başlamışdır.

- Gürcüstanda olan erməni diplomasi nümayəndəsinə göndərilmiş olan teleqrafa nəzərən, aprelin 17-sində erməni sülh heyəti rəisi Poqos Nubar paşa və Aqaronyan Vilsonu ziyarət etmişlərdir. Vilson Poqos Nubar paşa ilə görüşdükdə demişdir ki, Ermənistanın vahidliyi və istiqlalıyyəti məsələsi həll edilmişdir. Yalnız sərhəd təyini məsələsi qalmışdır ki, o da bu yaxınlarda həll edilib qurtaracaqdır.

Doktor

M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilib və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor

Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Berlin Dərülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi

M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

İtibdir

Zəki Məhəmməd Hüseyin oğlu bu gün 6 gündür itibdir. Onun barəsində məlumatları olanlardan acizənə rica edirəm gəlib bu adresə xəbər versinlər.

Adres: Suraxanski küçə, nömrə 52.

Satılır

Qusaridə bir ev, bağı, hər bir şeyi ilə bərabər satılır. Xahiş edənələr bu adresə müraciət etməlidirlər: Birinci Bailovski küçədə nömrə 37, Martovun mənzili. Telefon nömrə 4-53.

8783

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya”

səh. 249. “Xidmətçilərdən və istehlak cəmiyyəti üzvlərindən müayinə haqqı 4 manat, qeyrilərdən 6 manat olacaqdır.”: qəzətdə səhvən belə getmişdir: “Xidmətçilərdən və istehlak cəmiyyəti üzvlərindən müayinə haqqı 6 manat, qeyrilərdən 4 manat olacaqdır.”

Siyasiyyat

səh. 249. “İngilis nüfuzuna”: qəzətdə “İngilis nüfuzuna” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 251. “Karolyi hökuməti”: Macarıstanın Baş naziri və daha sonra Prezidenti olmuş Mihay Karolyinin [Mihály Károlyi] rəhbərlik etdiyi hökumət nəzərdə tutulur.

“Liflanda”: (yaxud Liflandiya) Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə.

səh. 252. “Vyatski”: indiki Kirov vilayəti; Rusiyada Volqayanı Federal Dairəsi tərkibində yerləşir.

“Matin” [Le Matin]: 1882-1944-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik qəzet.

“Viktuar” [Victoire]: qəzet (Fransa).

Sülh ətrafında

səh. 253. “Bokser sazişi”: Çində iqtisadiyyata, daxili siyasətə və dini həyata yadelli müdaxiləsi əleyhinə 1898-1901-ci illərdə baş vermiş üsyanın (Bokser üsyanının) yatırılmasında iştirak edən 11 ölkə ilə Çin arasında 1901-ci ilin 7 sentyabrında imzalanmış saziş.

səh. 254. “Curnal İtaliya”: Əsası 1901-ci ildə Romada qoyulan “Il curnal d’Italia” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Korryere de Sera”: Əsası 1876-cı ildə Milanda qoyulan “Koryere della Sera” qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 254. “10 milyon endirilsin”: qəzetdə belə getmişdir: “10 milyona endirilsin”.

səh. 255. “Malaxov”: Sevastopolda tak-tiki əhəmiyyət daşıyan yüksəklik olan Malaxov kurqanı nəzərdə tutulur.

“Hərbi Gürcüstan yolu”: Vladıqafqaz və Tiflis şəhərlərini birləşdirən yol.

Hindistan müsəlmanlarının yeni bir müxtirəsi

səh. 256. “ciddiyyətlə nəzər-diqqətə almaları”: qəzetdə belə getmişdir: “hürriyyətlə nəzər-diqqətə alınmaları”.

Dağıstan əhvalı

səh. 258. “Torqovı istasyonu”: Rusiyanın Rostov vilayətində indiki Salsk dəmiryol stansiyasından söhbət gedir.

“Böylə ki, bir cüzi təqsir üstə hətta...”: “Azərbaycan” qəzetində xəbər mətninin bir hissəsi (yuxarıdakı cümlənin axırı ilə ondan sonrakı cümlənin əvvəli) düşmüşdür; digər mənbələrdən xəbəri bərpa etdik.

Mətbuat

səh. 263. “Savdepiya”: (yaxud Rusiya Savdepiyası): Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası.

Satılır

səh. 267. “Birinci Bailovski küçədə”: qəzetdə “Birinci Mailovski küçədə” getmişdir.

Bazar ertəsi, 19 may 1919-cu il, nömrə 184

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 18 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 19 mayıs 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axıncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 mayıs 19-da, bazar ertəsi saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI

Bu mövsümdə axıncı olaraq opera və operetta tamaşaları

Zülfüqar bəy və

Üzeyir bəy Hacıbəyli

Qardaşları Müdiriyyəti

Düşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 18-ində (mayısın 19-unda)

1337 – 1919-cu ildə

“Əsli və Kərəm” operası

səşənbə günü şabanın 19-unda

(mayısın 20-sində) 1337-1919-cu ildə

“O olmasın bu olsun” operettası

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Balet, qızlar və oğlanlar xoru

və hal-hazırımıza dair

“Meyxana”.

Biletlər imdidən satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaqdır

axşam saat 8-in yarısında.

Müdür:

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

İNDİ BAŞA DÜŞÜRLƏR

İstiqlalımıza qarşı qurulmuş olan zabastovka [tətil] hökumət və millətimizin səy və hümməti ilə yatırıldı. İstiqlalımız düşmənləri olan zabastovkaçılar basıldılar. Özləri də biabırçılıqla basıldılar. Biizzü bədnam [hormətsiz, xar, rüsvay] oldular. Hörmətdən və gözdən düşdülər və hər bir nüfuzlarını itirdilər. Deməli, xain və xasirlərə [uduzmuş, ziyana uğramışlara] layiq olan mənəvi cəzalarına çatdılar.

Bu biabırçılığın şiddətini azaltmaq və itmiş nüfuzlarını geri qaytarmaq kimi təşəbbüslərə girişməyin müvəffəqiyyət-pəzir ola bilməyəcəyini dərk etmiş olan zabastovkaçılar – “vahid cəbhə” qurulduqdan sonra – partiya-partiya olub, birlərindən ayrılmağa tələsdilər. Tələsdilər ki, məğlubiyətlərinin təqsirini birlərinin üzərinə atmaqla hər kəs öz adını təmizə çıxartsın.

İştə, iki gün əvvəl yığılmış olan “Raboçi Konfrans”da [Fəhlə Konfransında] bu məğlubiyət məsələsi müzakirə edilərkən, bolşeviklər menşevikləri və bunlar da onları ittiham etməyə başlamışdılar.

Təqsirin ən böyüyünü və məsuliyyətin ən ağırını türk sosialistlər firqəsi